

ТАҚРИЗИ РОҲБАРИ ИЛМӢ

**ба диссертатсияи Каримҷони Музаффар дар мавзуи
«Ҷанбаҳои геоэкологии зарфияти табию рекреатсионии Тоҷикистони
Ҷанубу Ғарбӣ ва дурнамои рушди сайёҳии илмию маърифатӣ дар
минтақа» барои дарёфти дараҷаи илми номзоди илмҳои география аз
руйи ихтисоси 1.6.7. Геоэкология**

Диссертатсияи Каримҷони Музаффар «Ҷанбаҳои геоэкологии зарфияти табию рекреатсионии Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ ва дурнамои рушди сайёҳии илмию маърифатӣ дар минтақа» ба таҳқиқи мавзуи муҳим - зарфияти иқтисодии сайёҳии минтақа бахшида шудааст.

Кори илмӣ Каримҷони Музаффар таҳқиқи иқтисодии сайёҳию рекреатсионии ноҳияи табиӣ географӣ-геологии Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбиро дар бар мегирад.

Мубрамияти мавзӯ. Ба Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ шароитҳои ҷолиби табиӣ хос аст, ки дар он сайёҳӣ метавонад ба яке аз самтҳои муҳими раванди иқтисодӣ иқтисодии вилояти Хатлон ва дар маҷмӯъ, ҷумҳурии манбаи назарраси даромади буҷети вилоят табдил ёбад.

Муҳимияти мавзуи тадқиқот. Дар даҳсолаҳои охир соҳаи сайёҳӣ ва фароғатӣ яке аз самтҳои пешбари иқтисоди ҷаҳон маҳсуб ёфта, дар як зумра кишварҳои ҷаҳон ба як ҷузъи муҳими иқтисоди миллӣ ва манбаи некуаҳволии аҳоли табдил ёфтааст. Айни замон, соҳаи сайёҳӣ дар Тоҷикистон бо эълон шудани солҳои 2019-2021 солҳои рушди деҳот, сайёҳӣ ва ҳунарҳои мардумӣ ба баҳши афзалиятноки рушди иқтисодӣ-иқтисодии кишвар мубаддал гаштааст. Аз ин сабаб паҷӯшиши зарфияти табию рекреатсионии Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ, бешубҳа, мавзуи мубрам буда, таваҷҷуҳи хосаро металабад.

Сатҳи коркарди мавзӯ дар диссертатсия пурра таҳлил карда шудааст. Дар маълумотнома доир ба таҳлили навгонии мавзуи кори диссертатсионӣ аз ҷониби Маркази миллии патенту иттилооти Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон (дар асоси захираҳои иттилоотии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Ҷумҳурии Қазоқистон, Ҷумҳурии Қирғизистон, Федератсияи Россия, Белоруссия) қайд шудааст, ки дар тӯли солҳои 1985-2017 доир ба ҷунин мавзӯ таҳқиқоте гузаронида нашудааст ва тимсоли ҷунин мавзӯ ошкор нашудааст. Маълумотномаи Маркази миллии патенту иттилоот собит мекунад, ки интиҳоби мавзӯ дуруст буда, мубрамият ва нав будани он аён аст.

Мақсади таҳқиқоти диссертатсионӣ таҳқиқи равишҳои геоэкологӣ ва географии Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ ҷиҳати арзёбии иқтисодии захираҳои рекреатсионӣ ва рушди сайёҳӣ, муайян кардани хусусиятҳои минтақавии маҳсулоти туристӣ ва рекреатсионии он мебошад.

Мавод ва усулҳои тадқиқот. Дар диссертатсия мувофиқи мақсаду

вазифаҳо аз маълумоти омори, маълумотномаҳо, фонди адабию картографӣ оид ба шароиту сарватҳои табиӣ, инфрасохтори Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ истифода бурда шудааст. Барои муайян кардани тафовутҳои минтақавӣ усулҳои муқоисавии географӣ, омори ва картографии тадқиқот истифода шудаанд. Дар ноҳиябандии ландшафтӣ ва рекреатсионӣ усулҳои баҳодиҳии қиёсӣ ва картографӣ истифода шудаанд. Кор дар асоси муқаррароти назариявӣ ва методологии географияи рекреатсионӣ ва геоэкологияи мактабҳои илмӣ шурӯъ, байналмилалӣ ва ватанӣ анҷом дода шудааст.

Вазифаҳои таҳқиқот инҳо қарор гирифтаанд:

- таҳлили адабиёт, маводи картографӣ доир ба шароити табиӣ-геологӣ, иқтидори сайёҳию рекреатсионии Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ;

- гузаронидани корҳои саҳроӣ ҷиҳати омӯзиши шароити табиӣ-геологӣ ва зарфияти сайёҳӣ;

- таҳлили шароити табиӣ-геологӣ дар алоқамандӣ бо зарфияти сайёҳӣ бо мақсади ташкили сайёҳии илмию маърифатӣ (фарҳангӣ);

- таҳияи хатсайрҳои сайёҳӣ;

- коркарди тавсияҳо ҷиҳати ташкили сайёҳии илмию маърифатӣ (фарҳангӣ) дар минтақаҳои Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ.

Унвонҷӯ сараввал адабиёти марбут ба мавзӯи диссертатсияро ҷамъоварӣ, мутолиа ва таҳлил намуда, вазъи таҳқиқи шароитҳои табиӣ-геоэкологии пайдоиш ва ҷойгиршавии ёдгориҳои геологии Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ, қонуниятҳои ташаккул ва ҷойгиршавии онҳо, хусусиятҳои сайёҳӣ ва рекреатсионии онҳоро мушаххас намуда аст.

Баъдан Каримҷони Музаффар тибқи Нақшаи кор қорҳои саҳроиро гузаронидааст. Дар ҷараёни қорҳои мушоҳидавӣ-саҳроӣ ӯ маводҳои марбут ба шароитҳои табиӣ-геоэкологии вилояти Хатлон, сохтори геологӣ, релейф, ландшафтҳо, қабати хок, олами растанӣ ва ҳайвонот, захираҳои рекреатсионӣ, зарфият ва имкониятҳои сайёҳии минтақаро ҷамъоварӣ намудааст.

Дар марҳилаи сеюм унвонҷӯ коркарди маводро анҷом дода, натиҷаҳои онро дар шакли силсилаи мақолаҳо ба ҷоп расондааст.

Хулосаҳои муҳими қори диссертатсионии унвонҷӯро мухтасар ҷунин баён қардан мумкин аст.

Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ аз сабаби фаровонии захираҳои об бо шароити мусоиди гидрологӣ ва ҳарорат, мавҷуд будани соҳилҳои васею фарох ва таваққуфгоҳҳои мусоид барои намудҳои гуногуни истироҳати обӣ, сайёҳӣ ва варзиши обӣ имкониятҳои васеъ дорад.

Аз рӯйи маҷмуи хусусиятҳои ҳосаи табию иқлимӣ ва дигар минтақаҳои ландшафтҳои биёбониву нимбиёбонии Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбиро барои шаклҳои гуногуни сайёҳӣ бомуваффақият истифода бурдан мумкин аст.

Истифодабарии табиати Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ барои сайёҳӣ бояд ба тадбирҳои ҳифзи муҳити зист ҳамоҳанг бошад.

Таҳқиқоти гузаронидаи унвонҷӯ имкон медиҳад, ки Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбиро ҳамчун минтақаи дорои иқтидори бузурги сайёҳӣ ва

рекреатсионӣ эътироф карда, онро барои рушди сайёҳӣ, таъмини чараёни устувори сайёҳии ҷи маҳаллӣ ва ҷи байналмилалӣ муносиб шуморем. Хусусиятҳои иқлимӣ, ҳудудӣ, фарҳангӣ ва таърихӣ Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ зарурати муносибатҳои ба он хоси ташкили намудҳои гуногуни сайёҳиро, ки танҳо дар ин минтақа чунин хусусиятҳо ва имкониятҳо дорад, металабад.

Унвонҷӯ дар натиҷаи таҳлили омилҳо ва шароити мусоид барои рушди сайёҳӣ дар ҳудуди Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ миқдори зиёди минтақаҳои барои ин намуди фаъолият мувофиқро мушаххас намуда, рӯйи харита овардааст.

Зарфияти рекреатсионии ҳудуди Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбиро маҷмӯи объектҳо ва омилҳои табиӣ, геологӣ, геоэкологӣ, фарҳангӣ ва таърихӣ, шароитҳои, ки дар ин ҳудуд мавҷуданд, ташкил менамоянд. Онҳо дар маҷмӯъ мувофиқати ҳудудро барои ташкил ва рушди намудҳои гуногуни сайёҳӣ, имконияти фароғати гуногун, табобат ва барқарорсозиро муайян мекунад.

Шароити табиӣ Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ хело гуногун аст ва аз ин сабаб он барои ташкили намудҳои гуногуни сайёҳӣ: моҳидорӣ ва шикор, сайёҳии тиббӣ, экологӣ, обӣ ва варзишӣ, таълимӣ, илмӣ, оббозӣ, саргузаштӣ ва ғайра хело мувофиқ аст.

Инро ҳам бояд ба назар гирифт, ки дар Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ мавҷуд будани ҳудудҳои табиӣ махсус муҳофизатшаванда (ҲТТМ) ҳамаи намудҳои фаъолияти хоҷагиро, ки боиси тағйир ёфтани рафти табиӣ равандҳои табиӣ, аз ҷумла фаъолияти рекреатсионӣ мегарданд, истисно мекунад ё ба қадри имкон маҳдуд мекунад.

Аҳамияти назариявӣ ва илмӣ амалии таҳқиқот дар ба даст овардани маълумотҳои нав оид ба шароитҳои табиӣ-геоэкологии Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ ва имконияту дурномаи ташкили сайёҳии илмӣ-маърифатӣ дар ин минтақа ифода меёбад. Аҳамияти амалии кори диссертатсия - ин татбиқи натиҷаҳои бадастомада барои арзёбии шароити геоэкологии минтақа ва таҳияи чорабиниҳо оид ба рушди соҳаи сайёҳӣ, инчунин истифодаи онҳо дар раванди таълими факултетҳои география мебошад.

Натиҷаҳои асосии диссертатсия метавонанд инчунин ҳамчун асосҳои илмӣ таҳияи барномаи рушди сайёҳӣ дар Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ хизмат кунанд. Таъсирҳои амалӣ инчунин оид ба ташкили идоракунии самараноки сайёҳӣ дар ҳудудҳои ҲТММ имконият медиҳанд.

Маваде, ки дар диссертатсия оварда шудаанд, арзиши баланди илмӣ маълумотӣ дошта, дар лоихаҳои системаҳои нави рекреатсионии минтақавӣ низ метавонад мавриди истифода қарор гирад.

Нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда ҷаҳор бандро дар бар гирифта, ҳамаи онҳо дар диссертатсия илман асоснок карда шудаанд.

Эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқотро аслияти маводи ҷамъкардаи унвонҷӯ, истифодаи маҷмӯи усулҳои гуногуни муосир ва равишҳои методологии дар кори геоэкологӣ истифодашаванда, коркарду таҳлили мавод

бо технологияҳои рақамӣ-картографӣ, мувофиқ ба мақсад ва вазифаҳои диссертатсия тасдиқ мекунанд.

Навгонии илмӣ таҳқиқот дар он ифода меёбад, ки бори аввал дар мисоли Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ:

-шароити табиӣ-геологӣ, геозкологии минтақа муфассал таҳқиқ карда шуда, хусусиятҳои онҳо, ки метавонанд иқтидори сайёҳии минтақаро муайян кунанд, мушаххас карда шудаанд;

-объектҳои ҷолиби сайёҳии илмию маърифатии (фарҳангии) минтақа муайян ва тавсиф карда шудаанд;

-тавсияи мушаххаси илмӣ барои ташкили сайёҳии илмию маърифатӣ (фарҳангӣ) дар минтақа пешниҳод карда шудаанд;

-хатсайрҳои мушаххаси сайёҳии илмию маърифатӣ (фарҳангӣ) дар минтақа таҳия ва пешниҳод карда шудаанд.

Мутобиқати мухтавои диссертатсия ба номи мавзӯ ва ихтисосе, ки тибқи он таҳқиқот анҷом дода шудааст. Мухтавои диссертатсияи Каримҷони Музаффар ба номи мавзӯи диссертатсия пурра мувофиқ аст.

Тибқи Феҳристи мувофиқати таснифоти намунавии самт ва ихтисосҳои илм барои дарёфти унвони илмӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори Раёсати Комиссияи олии аттестсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 25 сентябри соли 2025 №10 тасдиқ шудааст, ба ихтисоси 1.6.7. Геозкология (соҳаи илмҳои географӣ) мувофиқ аст.

Мухтавои диссертатсия ба 3 банди шиносномаи ихтисоси 1.6.7-Геозкология (илмҳои географӣ) мутобиқ аст:

1.17. Таҳияи асосҳои илмӣ истифодаи оқилона ва муҳофизати захираҳои об, ҳаво, замин, рекреатсионӣ, маъданӣ ва энергетикӣ Замин.

1.9. Ҷанбаҳои геозкологии рушди устувори минтақаҳо.

1.10. Баҳодиҳии геозкологии ҳудуд. Усулҳои муосири бахаритагирии геозкологӣ, системаи иттилоотӣ дар геозкология. Таҳияи асосҳои илмӣ санҷиши экологӣ ва назорати давлатӣ.

Саҳми унвончӯ дар иҷрои таҳқиқоти диссертатсионӣ. Таҳқиқоти диссертатсионӣ аз ҷониби унвончӯ мустақилона анҷом дода шудааст: корҳои саҳроӣ, мушоҳидаҳои аёнӣ, таҳлили манбаъҳо, коркарди натиҷаҳои корҳои саҳроӣ, лабораторӣ ва таҳлиلى, рақамикунонии маводи графикӣ, тавсияҳоро унвончӯ шахсан таҳия ва анҷом додааст. Дар интишороти муштарак ҳиссаи иштироки шахсии унвончӯ 30-50 фоизро ташкил медиҳад.

Теъдод ва мувофиқати интишороти натиҷаҳои асосӣ ба талаботи мавҷуда. Муқаррароти асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ дар 15 мақола, аз ҷумла 4 мақола дар маҷаллаҳо ва нашрияҳои аз ҷониби Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тавсияшуда ба таъби расидаанд.

Тасвиби натиҷаҳои илмӣ диссертатсия ва истифодаи онҳо. Нуктаҳои асосии қори диссертатсионии унвончӯ, натиҷаҳои таҳқиқот дар семинарҳои кафедраи география ва сайёҳии факултети география ва

иқтисодиёти рақамӣ Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдулло Рӯдакӣ, 7 конференсияи байналмилалӣ ва ҷумҳуриявӣ ба тавсиб расидааст.

Натиҷаҳо ва хулосаҳои илмӣ диссертатсия барои татбиқи самараноки Барномаи мақсадноки минтақавӣ «Рушди сайёҳӣ дар вилояти Хатлон дар солҳои 2023-2025» мавриди истифода қарор гирифтаанд.

Маводи диссертатсионӣ аз ҷониби унвонҷӯ дар таҳияи барномаҳои корӣ ва курсҳои лексионӣ аз ҷанҳои «Захираҳои рекреатсионии минтақа», «Географияи рекреатсионӣ» дар кафедраи география ва сайёҳии Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдулло Рӯдакӣ истифода шудааст.

Диссертатсияи Каримҷони Музаффар дар ҷаласаи кафедра ҳамаҷониба муҳокима шуда, қарори он ҳамчун хулосаи Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдулло Рӯдакӣ расман пешниҳод шудааст.

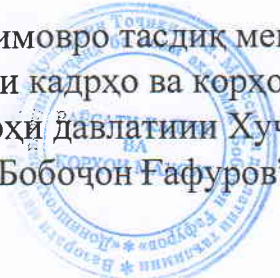
Дар итмом қайд менамоем, ки диссертатсияи Каримҷони Музаффар дар мавзӯи «Ҷанбаҳои геоэкологии зарфияти табиӣ рекреатсионии Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ ва дурнамои рушди сайёҳии илмӣ маърифатӣ дар минтақа», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои география аз рӯи ихтисоси 1.6.7. Геоэкология (соҳаи илмҳои география) пешниҳод гардидааст, дар сатҳи баланди илмӣ ба анҷом расида, ба талаботи бандҳои 31, 33, 34 ва 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, № 267 тасдиқ тасдиқ шудааст, мувофиқ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ номзоди илм аз рӯи ихтисоси 1.6.7. Геоэкология (соҳаи илмҳои география) мебошад.

Роҳбари илмӣ:
доктори илмҳои география



Раҳимов А.И.

Имзои А.И.Раҳимовро тасдиқ менамоем.
Сардори Раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси
МДТ “Донишгоҳи давлатии Хуҷанд ба
номи академик Бобочон Ғафуров”



Сайдуллозода З.С.

Суроға: 735700, шаҳри Хуҷанд, гузаргоҳи Мавлонбеков1, телефон: 6-52-73, 6-47-39; E-mail: rector@hgu.tj